

УДК 658:005.332.4

Гончаренко Н.Г.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічних дисциплін
Національної академії Національної гвардії України

ПРОБЛЕМИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА РОЛЬ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТІВ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ В ЇХ ВИРІШЕННІ

У статті висвітлені проблеми низької конкурентоспроможності підприємств, розглянуто необхідність та суть комплексної оцінки їхньої діяльності. Вказано на особливості її проведення в сучасних умовах, особливо для визначення надійності партнерів інвестиційної діяльності. Проаналізовано методи бальної оцінки, суми місць та рейтингової оцінки діяльності підприємств.

Ключові слова: комплексна оцінка, інвестиції, рейтингова оцінка, конкурентоспроможність підприємства, метод бальної оцінки, метод суми місць.

Гончаренко Н.Г. ПРОБЛЕМЫ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ И РОЛЬ КОМПЛЕКСНОЙ ОЦЕНКИ РЕЗУЛЬТАТОВ ЕГО ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ИХ РЕШЕНИИ

В статье подняты проблемы низкой конкурентоспособности предприятий, рассмотрена необходимость и суть комплексной оценки их деятельности. Указано на особенности ее проведения в современных условиях, особенно для определения надежности партнеров инвестиционной деятельности. Проанализированы методы балльной оценки, суммы мест и рейтинговой оценки деятельности предприятий.

Ключевые слова: комплексная оценка, инвестиции, рейтинговая оценка, конкурентоспособность предприятия, метод балльной оценки, метод суммы мест.

Goncharenko N.G. THE PROBLEMS OF ENTERPRISE COMPETITIVENESS AND THE ROLE OF INTEGRATED ASSESSMENT OF THE RESULTS OF ITS ACTIVITIES IN THEIR SOLUTION

The article highlights the problems of low competitiveness of enterprises, the need and essence of an integrated assessment of their activities is considered. The specifics of its conduct in modern conditions, especially for determining the reliability of partners in investment activities, are indicated. Methods of ball marking, amount of seats and rating of enterprises' activity were analyzed.

Keywords: complex estimation, investments, rating estimation, enterprise competitiveness, method of ball marking, method of the sum of seats.

Постановка проблеми. Складна економічна ситуація в країні змушує кожне підприємство знаходити різні способи досягнення стабільних позитивних результатів своєї діяльності. При цьому основою їхньої діяльності було і є забезпечення високої конкурентоспроможності як самого підприємства, так і власної продукції, і тільки на цій основі формування сталих прибутків. Досягти стабільних фінансових результатів можливо лише за умови виробництва дешевої та якісної, тобто конкурентоспроможної продукції. Але за сучасних умов це майже неможливо, оскільки значні витрати підприємств під час виробництва продукції пов'язані з високою вартістю сировини, матеріалів, енергоносіїв тощо, які в структурі собівартості займають досить значну питому вагу. Як результат, у країні спостерігається чітка тенденція до зростання цін та зменшення доходів населення. Так, за даними Державної служби статистики України, індекс споживчих цін (у % до попереднього року) у 2015 році становив 148,7%, а реальний наявний дохід за цей же період – 77,7% [1]. Тобто за збільшення цін майже вдвічі доходи населення скоротилися на третину.

За сучасних умов для більшості підприємств одним із можливих заходів збереження та нарощування сталих економічних результатів буде необхідність залучення інвестицій. Але інвестори будуть вкладати свої кошти лише за умов впевненості у надійності своїх партнерів. Таку інформацію можна отримати на підставі економічного аналізу результатів діяльності підприємств та їх фінансового стану. Важливе місце в цій системі належить комплексній оцінці результатів діяльності підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні проблемі визначення та аналізу рівня конкурентоспроможності підприємств приділяється значна увага

вчених-економістів. Успішне її вирішення може бути досягнуто тільки на основі розроблення певного методологічного комплексу. Ця проблема піднімається та висвітлюється у роботах В.В. Шарко, який відзначає, що «підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств та їхньої продукції можливе лише за наявності науково обґрунтованих методів оцінки та конкурентної стратегії. Основою для розроблення такої стратегії є оцінка фактичного рівня конкурентоспроможності підприємства за відповідними показниками, отже, оцінці рівня конкурентоспроможності підприємства та його продукції повинно бути приділено максимум уваги під час розроблення конкурентних стратегій, програм підвищення конкурентної стійкості підприємства тощо» [2, с. 121].

До того ж, вирішувати проблему конкурентоспроможності необхідно лише з позиції комплексного підходу, на що звертає увагу О.П. Єлець: «Поняття «конкурентоспроможність підприємства» є дуже складним... Його не можна розглядати з якогось одного боку, треба враховувати всі аспекти цього поняття» [3].

Аналізу результатів комплексної оцінки підприємств за різними методами також приділена значна увага в економічній літературі. Так, О.В. Вінниченко відзначає переваги рейтингової оцінки: «У міжнародній практиці існують різні підходи до методів рейтингової оцінки суб'єктів господарювання. Залежно від призначення існують методики рейтингової оцінки, орієнтовані на професійних учасників ринку (диференційовані), а також для широкого кола зацікавлених осіб (уніфіковані). За кордоном рейтингова оцінка діяльності різних учасників фінансового ринку має величезне значення і становить практичний інтерес; учасники самі надають необхідну інформацію рейтинговим агентствам» [4, с. 395].

О.Г. Піскунов, Н.Г. Метелко, Т.П. Лободзинська розглядають використання рейтингової оцінки, що базується на основі цілого комплексу оціночних показників, проводять аналіз різних методик та вказують на формальний характер комплексної оцінки: «Важливим складником комплексної оцінки фінансового стану підприємства має бути рейтингова оцінка. Методичні та організаційні підходи до комплексної оцінки фінансового стану підприємства та інформаційна база оцінки набули наразі формального значення. Це проявляється у тому, що комплексний аналіз проводиться з використанням стандартних, що існують за різних економічних умов, підходів... Також у процесі здійснення комплексної оцінки не враховуються особливості, що пов'язані з конкретною організаційно-правовою формою підприємства; порушена ієрархія зв'язків між показниками на різних рівнях управління з того приводу, що на багатьох вітчизняних підприємствах використовуються застарілі організаційні структури» [5].

Для якісного аналізу необхідне створення відповідної інформації, яка дасть можливість сконцентрувати відповідні можливості на зростанні економічної ефективності роботи системи «виробництво – обіг» [6, с. 52-56].

На важливість використання рейтингової оцінки в інвестиційній діяльності та наявності відповідної інформації вказує і Т.В. Безбородова. Вона відзначає, що «Обґрунтування управлінських рішень в економічній сфері неможливе без широкого використання інформації про фінансовий стан підприємств, які є основними об'єктами економічних відносин. Водночас у контексті реалізації інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки України стає актуальним завдання комплексного підходу під час оцінки фінансового стану господарюючих суб'єктів, що репрезентується інтегральним показником» [7, с. 63].

Постановка завдання. Проблема досягнення високих рівнів конкурентоспроможності може бути вирішена лише з позиції комплексного підходу до її оцінки та залучення значних інвестиційних коштів. За сучасних умов для забезпечення без ризикових вкладень інвестицій, які в майбутньому будуть гарантувати отримання сталих результатів, на наш погляд, саме комплексний підхід дасть можливість із більшою достовірністю виявити та проаналізувати фактичні результати діяльності підприємства, виявити його позицію на ринку та забезпечити відповідні умови і гарантії інвестора. Водночас ці дані будуть корисні навіть самому підприємству, оскільки воно буде мати більш розгорнуті результати своєї діяльності, що і дасть йому змогу забезпечити собі відповідний рівень конкурентоспроможності серед своїх конкурентів та розробляти заходи подальшого просування продукції на різні рівні ринків.

Виклад основного матеріалу дослідження. За сучасних умов одним із показників, який може характеризувати достатній рівень ефективної роботи

підприємства, є його конкурентоспроможність. Конкурентоспроможність підприємства визначається за комплексом показників, які в повному обсязі відображують виробничу діяльність підприємства, його фінансовий стан, результати збуту, маркетингову діяльність та якість продукції.

Сучасні товаровиробники опинились у досить скрутному становищі, що пов'язано насамперед з інтеграційними економічними змінами ринків збуту продукції. Продукція національних товаровиробників майже не користується попитом на світових ринках через низьку якість, невідповідність стандартам ЄС тощо. Так, за даними Державної служби статистики України [1] у 2016 році було експортовано товарів на суму 36 361,7 млн. дол. США, а імпортовано на суму 39 249,8 млн. дол. США. Тобто обсяг імпорту перевищував обсяги експорту продукції на 7,9%, а це означає, що розрахунки за зовнішніми операціями країни перевищують їх надходження і тим самим скорочують золотовалютні резерви та приводять до зростання інфляції в країні.

Аналізуючи товарну структуру зовнішньої торгівлі у 2016 році, слід відзначити, що найбільшу питому вагу у структурі експорту займають недорогі метали та вироби з них – 22,9%; продукти рослинного походження – 22,3%; жири та олії тваринного або рослинного походження – 10,9%; машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання – 10,0%.

Аналіз внутрішнього товарообороту в країні показує, що обсяги роздрібного товарообороту за товарними групами в 2014 та 2015 рр. порівняно з попередніми роками мали тенденцію до скорочення відповідно на 10% та 20%, а в 2016 році порівнянні з 2015 роком зростання становило 4%.

Як наслідок, спостерігається і скорочення інвестиційної діяльності в країні.

Аналізуючи дані таблиці, можна відзначити, що інвестиційна діяльність в Україні коливається по роках. Так, до 2014 року спостерігається чітка тенденція до зростання обсягів інвестицій, а от за останні два роки спостерігається чітка і, до речі, досить стрімка тенденція до її скорочення. Як показують розрахунки, в 2016 році порівняно з 2011 роком прями інвестиції (акціонерний капітал) із країн світу в економіці України скоротилися на 21,9%, а порівняно з 2015 роком – на 11,2%. Аналогічна тенденція спостерігається і з прямими інвестиціями (акціонерний капітал) з України в економіці країн світу: скорочення за цей же період становить відповідно 1,7% та 2,2%.

Отже, як показують розрахунки, інвестори не зацікавлені вкладати свої кошти в економіку України. Зрозуміло, що це пов'язано як з об'єктивними, так і з суб'єктивними обставинами, але все ж на це впливає і низький рівень конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, які не приваблюють інвесторів.

Тож одним із ключових стратегічних завдань на найближчу перспективу для підприємців країни буде

Таблиця 1

Динаміка прямих інвестицій, млн. дол. США

Показник	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2016 р. у % до	
							2011 р.	2015 р.
Прямі інвестиції (акціонерний капітал) із країн світу в економіці України ¹	46 293,5	49 494,4	53 178,1	53 704,0	40 725,4	36 154,5	78,1	88,8
Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з України в економіці країн світу	6424,8	6456,2	6588,7	6702,9	6456,2	6315,2	98,3	97,8

¹ наведено дані про прямі інвестиції, які сформовано на підставі інформації юридичних осіб-резидентів та постійних представництв нерезидентів в Україні з урахуванням адміністративних даних Національного банку України про ринкову вартість прямих інвестицій (акцій, майна тощо) підприємств та установ.

самого досягнення високих рівнів конкурентоспроможності. З цього приводу насамперед необхідно створити умови для стимулювання працівників до високопродуктивної праці [8, с. 295], що буде забезпечувати виробництво якісної продукції, яка зможе конкурувати з аналогічними групами товарів на ринку. Для вирішення цього завдання підприємствам необхідно буде вкласти досить значні кошти, щоб переобладнати та оновити основні фонди, найняти кваліфікованих працівників, привести виробництво до стандартів ЄС тощо. До того ж, на внутрішньому грошовому ринку також спостерігається проблема з кредитними ресурсами, а високі процентні ставки за кредитами не приваблюють підприємства звертатися до таких кредитів, оскільки їхні прибутки не завжди дають змогу вчасно розраховуватися за кредитами, та й самі банки за сучасних умов переживають не найкращі часи. Тож вирішити це питання можливо буде лише за рахунок додаткових зовнішніх інвестицій.

Для вирішення поставлених питань особливого значення набуває комплексна оцінка діяльності підприємства, за якою одночасно можна буде виявити рівень конкурентоспроможності підприємства, його господарську діяльність та фінансовий стан.

Господарська діяльність підприємств досить різноманітна, і для характеристики його економічних процесів використовується велика кількість показників. Неможливо оцінити діяльність підприємств за будь-яким одним показником, оскільки за досить високого рівня продуктивності праці підприємство однієї спеціалізації може мати низьку норму прибутку. Отже, для отримання узагальнюючої інформації необхідно використовувати різні методи комплексної оцінки. Крім того, методи, що будуть використовуватися, повинні бути простими у використанні та зрозумілими для користувачів інформації.

Серед великої кількості методів комплексної оцінки особливої уваги заслуговують такі прості методи, як метод бальної оцінки, метод суми місць та рейтингова оцінка діяльності підприємств.

Метод бальної оцінки та метод суми місць – найпростіші, і їх можна використовувати для експрес-аналізу, щоб виявити рівень конкурентоспроможності підприємства та створити умови досягнення рівня своїх головних конкурентів. Одночасно слід відзначити і певні недоліки цих методів. Так, методика бальної оцінки базується на порівнянні діяльності власного підприємства з показниками діяльності можливих конкурентів. Але цей метод не враховує вагомості окремих показників під час визначення середнього балу одного показника, що не дає можливості виявити сильні та слабкі сторони його діяльності.

Метод суми місць дає можливість провести ранжирування однотипних підприємств (тобто з одним рівнем спеціалізації) та виявити позицію серед конкурентів, що є базою для розроблення заходів підвищення рівня власної конкурентоспроможності.

Щоб отримати узагальнюючі дані про результати господарської діяльності, найбільш досконалим, на наш погляд, є метод рейтингової оцінки. Цей метод був нами використаний під час аналізу соціально-економічного стану сільських районів, і його результати дали нам можливість виявити цілу низку проблем, а головне – кількісно оцінити відповідні результати [9, с. 91].

Особливістю використання цього методу є те, що він враховує всі найважливіші показники як фінансової, так і виробничої діяльності підприємства. Використовуються дані про виробничий потенціал підприємства, рівень його рентабельності, а головне, про конкурен-

тоспроможність продукції. До того ж, під час його використання можна враховувати як абсолютні величини показників, так і ступінь їх близькості до найкращих груп показників. Цей метод базується на системі обґрунтованих показників, які відповідають меті і потребам суб'єктів управління в аналітичній оцінці.

Для отримання результатів аналізу спочатку формують матрицю вихідних даних за основними економічними показниками та показниками фінансового стану одночасно. Тобто як вхідний масив формується узагальнююча інформація про господарську діяльність підприємства. Для цього можна використовувати як абсолютні, так і відносні величини, які характеризують стан підприємства на визначену дату або ж у динаміці.

З огляду на те, що результати діяльності підприємств відображені як у прямих, так і в обернених показниках, у розрахунках приймається до уваги і такий підхід. Так, якщо за базу порівняння приймається прямий показник із максимальним значенням, то величина стандартизованого коефіцієнта знаходиться діленням кожного елемента цієї графі на показник, який приймається за еталон.

Якщо під час аналізу за еталон приймають мінімальне значення показника, то стандартизований коефіцієнт розраховується як обернена величина, тобто діленням величини еталонного показника на кожний елемент цієї графі.

Результати розрахунку стандартизованих коефіцієнтів відображаються в матриці стандартизованих коефіцієнтів.

Для визначення порівняльної рейтингової оцінки всі елементи матриці стандартизованих коефіцієнтів підносяться до квадрату, їх підсумовують по рядках і з одержаної суми добувається квадратний корінь. Якщо під час визначення загальної оцінки є необхідність урахувати вагомості окремих показників, то враховують вагові коефіцієнти.

Після проведення всіх розрахунків формують результати порівняльної рейтингової оцінки та визначають місце кожного підприємства шляхом ранжування.

Висновки з проведеного дослідження. Підсумовуючи проведені дослідження, слід зазначити, що вирішення питання підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств буде проводитися лише за умов комплексного підходу до аналізу ситуації та визначення перспективних напрямів його діяльності. Вирішальна роль у цьому напрямі буде належати залученню додаткових інвестицій, а щоб їх залучити, необхідно визначити власну позицію на ринку та забезпечити гарантії інвесторам. Досить значна допомога, на наш погляд, буде належати саме комплексній оцінці результатів його діяльності, яка, базуючись на рейтингу підприємств, буде одночасно визначати їх позиції на ринку, виявляти головні переваги конкурентів, розробляти напрями подальшого розвитку та приймати зважені управлінські рішення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Статистичний збірник «Україна у цифрах 2016» / Державна служба статистики України, за редакцією І.В. Вернера. – Київ, 2017. – 240 с.
2. Шарко В.В. Конкурентоспроможність підприємства: методи оцінки, стратегії підвищення / В.В. Шарко // Науковий вісник Мукачівського державного університету, серія економіки. Частина 2. – 2015. – Випуск 2(4). – С. 120-126.
3. Єлень О.П. Сутність конкуренції та конкурентоспроможності підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia.

4. Вінниченко О.В. Теоретичні основи рейтингової оцінки діяльності товарних бірж / О.В. Вінниченко // Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва – Харків, 2015. – № 3. – С. 394-400.
5. Піскунов О.Г., Метелко Н.Г., Лободзинська Т.П. Еволюція підходів до комплексної оцінки фінансового стану підприємства / О.Г. Піскунов, Н.Г. Метелко, Т.П. Лободзинська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ela.kpi.ua/jspui/bitstream/123456789/6376/3/205-211>.
6. Гончаренко Н.Г. Требования к созданию информационных потоков закрытой системы / Н.Г. Гончаренко // Логистика: проблемы и решения. – 2009. – № 1(20). – С. 52-56.
7. Безбородова Т.В. Сутність та необхідність аналізу фінансового стану / Т.В. Безбородова // Економіка. Управління. Інновації. – 2014. – № 1(11). – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua.
8. Гончаренко Н.Г. Матеріальне стимулювання праці як засіб підвищення конкурентоспроможності підприємства України [Текст] / Н.Г. Гончаренко // Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва – Харків, 2016, № 1. С. 295-300.
9. Горкавий В.К., Гончаренко Н.Г. Використання рейтингових принципів для аналізу соціально-економічного стану сільських районів / В.К. Горкавий, Н.Г. Гончаренко // Статистика України. – 2004. – № 1. – С. 91-94.

UDC 33;657

Huseynova K.
Doctorate, Head Teacher
Azerbaijan Cooperation University

PROCESSING AND SYSTEMATIZING ACCOUNTING INFORMATION

This article was devoted to accounting information, information system and analytical information processing. Analytical processing of analytical information and the requirement for its organization. Collection and grouping of accounting information and their methods of analytical processing.

Keywords: information, economic information, accounting data, information systems, analytical processing, management.

Гусейнова К. ОБРОБКА І СИСТЕМАТИЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Стаття присвячена інформації бухгалтерського обліку, інформаційній системі і аналітичній обробці інформації, а також вимогам до її організації. Розглядаються збір і класифікація облікової інформації та методи аналітичної обробки.

Ключові слова: інформація, економічна інформація, бухгалтерська інформація, аналітична інформація, менеджмент.

Гусейнова К. ОБРАБОТКА И СИСТЕМАТИЗАЦИЯ БУХГАЛТЕРСКОЙ ИНФОРМАЦИИ

Статья посвящена информации бухгалтерского учета, информационной системе и аналитической обработке информации, а также требованиям к ее организации. Рассматриваются сбор и классификация учетной информации и методы аналитической обработки.

Ключевые слова: информация, экономическая информация, бухгалтерская информация, аналитическая информация, менеджмент.

Introduction. In market relations condition, the volume of internal information on economic activity of enterprises and organizations which acting in various areas is growing gradually. On the condition the technological specification and characteristics of production activity and field feature of production, the importance of information, especially economic information, on economic management of enterprise and taking decisions is even more vital by occurring market economy in our country. So that the main purpose of organization of information system in enterprise and organizations is taking decisions, as well as providing information on financial-production activities of enterprise to internal and outside users. First of all the effective financial-production activity of enterprise depends on taking right and on time administrative decisions. On the other hand, depending on these factors such as timely delivery, quality, and credibility of information, the administrative decisions are performed through process and analysis of those information. Primary purpose of analytically processing economic information is to determine and measure affecting reason-relation factors to various indicators. By analytical processing of information we mean incoming information must be clear, correct, as well to learn their cause-effect relations in different parts [1, p. 36].

Being consecutive analytical procedure, analytical processing of information depends on its organizing

and processing requirements, methodological foundation, the level of analytical preparation, and required supply of technical means in information processing. The solidity and correctness of administrative decisions which are adopted in enterprise and organizations highly depend on both the quality of information (correct, reliable, suitable, agile) and the effectiveness of processing methods.

The content of information and information system. Information – having both presumable and not presumable characteristics, relating to its nature information is a quantitative characteristics. That is why information must be learnt quantitatively. The development of information monitoring not only related with the statistical theory, but also connected with coding theory of information. For this reason we can see the message type of information as a regiment. That is, we deal with code, coding, etc, stipulated works in daily life. Various experts allocate information to different production spheres. One of primary property of information is having measuring property. So that, administrative management process, managerial affect, is only administered through certain information. Through assistance of information it is possible to direct optimum financial-production activity of managerial object. That is why all information have to be real [5, p. 6]. Any correction and distortion doesn't acceptable. The activity of enterprise director (managers) doesn't restricted with obtaining redy information.